

21. Там само. - С. 25.
22. Там само. - С. 26.
23. ДАЧО. - П-470, оп. 9, спр. 430, арк. 200.
24. ДАЧО. - П-470, оп. 9, спр. 391, арк. 30.
25. Там само.
26. Там само. - Арк. 31.
27. Лакшин В.Я. Указ. соч. - С. 5.
28. ДАЧО. - П-470, оп. 9, спр. 430, арк. 88.
29. Там само. - Арк. 90.
30. Там само. - Арк. 96.
31. Там само. - Арк. 99.
32. Там само. - Арк. 109.
33. ДАЧО. - П-470, оп. 9, спр. 430, арк. 88.
34. Там само. - Арк. 107.
35. ДАЧО. - П-470, оп. 9, спр. 91, арк. 31.
36. Там само. - Арк. 32.
37. ДАЧО. - П-470, оп. 9, спр. 430, арк. 88.
38. Спогади С.Ковалю (з березня 1956 по березень 1957 рр. - кандидат в члени Комуністичної партії України, з березня 1957 року - член партії) // З особистого архіву автора.
39. Там само.
40. Деснянська правда. - 1956. - 3 липня.
41. О. Уманець. Початок «десталінізації» на Чернігівщині // Сіверянський літопис. - 2001. - № 3. - С.
42. Там само. - С. 97.
43. Там само.
44. Там само.
45. О. Уманець. Вказана стаття.
46. Деснянська правда. - 1956. - 18 липня.
47. О. Уманець. Вказ. стаття. - С. 98.
48. Деснянська правда. - 1956. - 3 липня.

Раїса Воробей

МІСЦЕ І РОЛЬ ПРИКАЗІВ ГРОМАДСЬКОЇ ОПІКИ У СИСТЕМІ ГУБЕРНСЬКИХ ОРГАНІВ УПРАВЛІННЯ (ДРУГА ПОЛОВИНА ХІХ - ПОЧАТОК ХХ СТОЛІТЬ)

Серед установ, що підпорядковувалися губернатору, були і прикази громадської опіки.

Прикази громадської опіки у першій половині ХІХ ст. продовжували залишатися установами з дуже широкими й різноманітними завданнями. У законах Росії особливо підкреслювалося, що прикази громадської опіки є органами з керування благодійними установами й закладами: лікарнями, богадільнями, сирітськими будинками. Проте вони мали й інші завдання, що полягали, насамперед, у завідуванні деякими тюремними закладами, на зразок робітних та гамівних будинків. Законодавство царської Росії пропонувало всіх людей, які «праздно валандаються» або займаються жебракуванням, забирати й приписувати в робітні будинки, де встановлювався суворий режим з примусовою працею. У гамівні будинки поміщикам дозволялося здавати деяких кріпаків, окрім того, сюди направляли й інші категорії «злочинців», зокрема, батьки могли за непокору послати туди своїх дітей.

Прикази громадської опіки були в той же час і своєрідними банками. Маючи у своєму розпорядженні значні кошти, відпущені урядом на добродійність, а частиною зібрані з населення для тих же цілей, прикази пускали ці кошти в оборот, позичаючи їх поміщикам під заставу майна. Таким чином, здійснювалися фінансові

операції, що приносили прибуток приказам громадської опіки.

Слід зупинитися на тому, що «Положенням про земські установи» 12 червня 1890 року визначалися загальні правила для організації громадської опіки [1]. Перш за все вказувалося, що завідування справами громадської опіки перебувало у відомстві Міністерства внутрішніх справ, а загальний місцевий нагляд за дотриманням законодавства покладался на губернаторів та градоначальників. У губерніях і повітах завідування громадською опікою покладалося на відповідні земські установи, а у місцевостях, де такі установи не існували, - на прикази громадської опіки. У містах опікою бідних та жебраків мали займатися поряд із земськими міські громадські управління, а питаннями опіки селян - відповідно до належності - сільські та волосні громадські управління.

Функції громадської опіки визначалися у двох основних напрямках: 1 - справи з управління благодійними капіталами; 2 - справи безпосередньої опіки. Щодо першого напрямку, то основне завдання полягало у примноженні капіталів шляхом прийняття пожертвувань та різноманітних доходів на здійснення функцій громадської опіки та управління майном. Інша група завдань полягала безпосередньо у здійсненні утримання та управління «богоугодних та громадських» установ.

Доходи на утримання установ громадської опіки розподілялися на чотири групи: 1 - надходження з міст та казни; 2 - подаяння та пожертвування на користь установ громадської опіки; 3 - «пенные и штрафные деньги»; 4 - господарські та випадкові доходи різного роду. Надходження з міст були обов'язковим видом відрухувань на утримання установ громадської опіки, дозволялося на ці потреби виділяти частину доходів міських громадських банків. Надходження з казни розподілялися між губерніями згідно із представленням міністра внутрішніх справ, затвердженим відповідно до встановленого порядку.

Для збору подаянь та пожертвувань земським губернським установам і приказам громадської опіки дозволялося мати «кружки» двох видів - для жебраків і убогих та для богоугодних закладів. «Кружки» встановлювалися у губернських, повітових містах при соборних та інших церквах, при яких саме, визначали губернатори за погодженням з представниками єпархій та губернськими земськими управами. «Кружки» мали відповідні написи - «для жебраків та убогих» і «для богоугодних закладів», опечатувалися печаткою земської управи чи приказу громадської опіки, ключі від «кружок» зберігалися у земських управах, приказах чи міських громадських управліннях. Виймання коштів відбувалося у трапезних церкв у присутності по церквах губернських міст - члена губернської управи чи приказу, а повітових - члена місцевої управи чи міського громадського управління, за участі священнослужителя і старости церкви.

Усі кошти, зібрані у повітових містах, пересилалися у губернську земську управу чи приказ громадської опіки, де відбувався їх перерозподіл, у тому числі на повітові міста, та проводився облік надходжень та витрат за всіма видами надходжень.

На користь установ громадської опіки надходили також кошти від сплати пені і штрафів за певні види порушень («Пенные и штрафные»). Це такі види порушень, як, наприклад:

«1. Взыскания за неучинение раздела в наследственном имении в двухгодичный срок со дня подачи о том прошения, по шести процентов с цены имения в капитал общественного призрения той губернии, где наследственное имение находится.

2. Взыскания, налагаемые за составление дворянскими и городскими собраниями противозаконных положений.

3. Взыскания с корабельщиков, корабельных служителей и водоходцев.

4. Денежные взыскания за нарушения постановлений о питейном сборе на основании правил, изложенных в уставе о сем сборе...»[1, с. 540].

Інший вид надходжень до приказів громадської опіки визначався як «господарські та випадкові надходження». До господарських доходів належали кошти, що надходили за утримання в установах громадської опіки «имущих»

людей, військових та інших чинів; від аптек, що працювали при установах громадської опіки; від фабрик, заводів та інших господарських установ тощо. До випадкових надходжень належали кошти, отримані, наприклад, за продаж «пригульного» скоту, продаж знайдених речей, на оголошення про знайдення яких не відгукнулися господарі, та деякі інші.

Установами приказу громадської опіки вважалися: «...1. дома сиротские и воспитательные; 2. больницы и дома для умалишенных; 3. богадельни и 4. дома работные» [1, с. 547].

Отже, система установ приказів громадської опіки та джерел надходжень на їх утримання визначалася Положенням про земські установи, яке передбачало чіткий порядок їх організації, функціонування та фінансове забезпечення. Однозначно оцінити діяльність цих установ складно: на наш погляд, прослідковується досить позитивна тенденція щодо самої ідеї створення благодійних установ для нужденних верств населення, хоча організація їх роботи, особливо робітних будинків, звичайно, має риси насильницько-примусового характеру.

Джерела та література:

1. Положение о земских учреждениях 12 июня 1890 года со всеми относящимися к нему узаконениями, судебными и правительственными разъяснениями / Составил присяжный поверенный М.И. Мышь. - С.-Петербург, 1894. - 711 с.

Наталія Климович

СПРАВА «СПІЛКИ ВИЗВОЛЕННЯ УКРАЇНИ» ЯК ІНСТРУМЕНТ ПРОПАГАНДИСТСЬКОГО ВПЛИВУ НА КОМСОМОЛЬСЬКУ МОЛОДЬ

(за матеріалами архівних документів осередків ЛКСМУ Чернігівщини)

Минулий 2005 рік був багатий на різноманітні ювілейні та пам'ятні дати. Одна з них - 75-річчя процесу «Спілки Визволення України», який проходив навесні 1930 року в приміщенні Харківського оперного театру. Спілка Української молоді за сприяння Міжнародного благодійного фонду «Смолоскип» встановила пам'ятну дошку на будівлі старого театру по вулиці Римарській, 21. Дошку освятив архієпископ Харківський і Полтавський Української Автокефальної Церкви владика Ігор. Під час обряду він сказав, що «відкриття реальної історії протистоїть ілюзорному світові совєтського карнавалу зі святами на кшталт «8 березня» та «23 лютого», з плеканням фальшивої романтики «ленінського комсомолу», а «героїзм жертв процесу «СВУ» полягав у збереженні почуття власної гідності, у відмові прийняти запроваджені більшовиками правила гри»¹.

Так чи інакше, засудженим по цій справі довелося зіграти свої ролі у так званій «опері СВУ на музику ДПУ». На сьогодні дана тема достатньо активно опрацьовується багатьма науковцями, дослідниками, небайдужими до власної історії людьми. Вона є доволі актуальною, але разом з тим і складною з огляду на її багатоплановість. Існують певні аспекти, які ще не були розглянуті дослідниками і вимагають ретельного вивчення. Одним з них є регіональний аспект.

Як відомо, за вироком Суду УСРР 19 квітня 1930 року було засуджено 45 осіб, які нібито становили керівне ядро підпільної організації. За схемою, складеною співробітниками ДПУ, члени «СВУ» «діяли» на території 31 округи. Окремо виділялися у доповідній записці голови ДПУ УСРР В.Балицького від 1 грудня 1929 року Чернігівська, Ніжинська, Прилуцька, Глухівська округи, де нібито «діяли» осередки «СВУ»². Тож поле для діяльності органів держбезпеки було доволі